

Kazka pro kalinovoho svistiolika

Oksana Zabužko — z ukrajinskoi perekłav Jan Maksimjuk

Vona vrodiłasie z miêseciom na łobi. Tak jôj potum rozkazuwała mati, jak zapometała sobiê z peršoju chvili, z peršoho kryku vykinutoho nad soboju až pud balok čyjimiś dužymi rukami ditiata, na jakoje diviłasie znizu vhoru, ne dajučy rady zmoryhuvati slôz – na trochi zavysokomu jak dla diêvčynki, vypukło-rohateńkomu łobovi vyrazno temniēv zboku nevelički bahrovy serpik, jak miêseč-nedobôr. Ono mati vperto kazała – mołodik, poka sama v siête ne povièrela: bo ž vjadomo, što mołody miêseč – to na dolu, a nedobôr – tomu vôn i nedobôr, što navodit na lichije sny, i v toj bôk lepi dumok ne puskati, tym bôlš, što z časom značane miêstie porosło vołôsiom, husta šapka kotoroho nasunułasie niżej, prychovujučy nedivočki rozhôn łoba, pudchodiaščy bôlš jakomu monachovi z łavry, i nichco vže, choć by j chotîēv, ne potrapiv by dojti, kudy same skirovano miêsečny rohi – tôlko myjučy diêvčynci hołovu, možna bylo namacati palciami vystup na skôry, na jakôm vołosy vyhnaliście osobliwo bujno, čorny jak smoła i prutki jak drôt, a do toho takije soromôtno–kundžeravy, jak, prosti Bože, ne na hołoviê, a na hrêšnum tieli, de še ditiatovi i ne zasivałosie, i časami materyński palci na tôm vystupovi na mih zaterpali – pud ihołkoju spominki, jak potajkom žegnałasie i plovałasie na vid miêsečnoho znaku babka-poroducha, uhledivšy v jôm bisurmanškie klejmo abo, ne pry sviatych obrazach zhadujučy, i sliēd vjadomo-čyjoho pazura, što na odne vychodit: chto ž ne znaje, komu pokloniajetsie bisurmanška viêra! – i tôlko po jakômś časi złahudniêla, upevnivsýsie, što ditia, kob tôlko nevročyti, udałosie spokójne, nekryklive, jakimi zrodu planetniki ne byvajut, a pro pudmiênciu, kotorych čortôvki zamiš ludskich diti do kołysok pudkidajut, ono baba odvernetsie (a vona, musit, byla odvernułasie, čuła za soboju hrêch!), to j kazati nema čoho – tyje naohuł ciêly čas vereščat jak oparany, tak što znak, očyvidno, potrebuval inakšoho vytłumačenia – jak usiê pravdivy, ne-od-ludi posłany znaki, choć na javi, choć u sniê, vôn promovlav jakojuś svojeju movoju, vołodarnoju i temnoju, do kotoroji prostomu čoloviêkovi nevid'-jak daleko, i koli štos takoho neždano-nehadanoho tebe spostihaje, to

j ne tak uže mnôho maješ na vybur – abo biêhčy po rozum do vorôžki (ono što čužym rozumom nebohato rozzyvešsie, i čy to raz byvało, što čerez miêru cikavy tôlko nepotrêbnoji bidy sobiê napytuvali, a potum ne znali, jak jijiê zbavitisie...) – abo šče, abo, jasna sprava, molitisie Bohu i čekati, poka taja siła, što byla tobîe pro sebe po-svojomu opovestiła, zachoče narešti projavitise sama. Ot mati i čekała – potajkom hrêjučy dušu dumkoju, čy ne sudžane, može, jeji peršorôdnuj kniaziôvstvo abo korolevstvo, bo ž vidno ne prostoho mužyka jôj narêčano tym miêseciom, inačej navrad čy varto bylo b takuju dolu naročno vypisuvati nemovlatovi na łobi – za vsiêm siêtym tverdiêla v jôj povôlna, neperemôžna, jak bud'to vlasnoju siлоju naładowana pevnost', nibyto vybrano jijiê ditia dla losu nezvyčajnoho, pro kotory ludskim diêtiam i ne maryti – chiba ono posluchati z kazok, perekazuvanych od vikôv babulami dla vnukuv.

Zimovymi večorami, koli v dymnikovi naperemiên vylo i chlipało, jakby zaklikalo molitisie za vsiêch podorôžnych, zaskočanych zavirchoju prosto z neba, a vzdovž temnych šybok raz-po-raz tryvožno šorhotieli vñiz zo strêchi, niby čyjś chôd, potiažêly płasty sypkoho sniêhu, i kažny v chati, zdryhajučsie, povoročuvavsie na toj zvuk, nesvjadomo nasluchujučy, čy ne stukaje štos do dvery – mati, prymostivšy dočynu hołovu sobie na kolinach, perebiela vsiê znany jôj kazki odna po odnôj, uhołos – perekładajuci hrebeniom nižni, jak šovk, ryžovaty koseniata sto raz na odin bôk, sto raz – na druhi, hovoryla pro diêvčynu-zołotovołôsku, kotoru kniaziok pudhlanuv na berezi, koli kupałasie, a potum posvatav, pro Hannu-pannu, jakaja try razy pryzidžala na korolevski bal – sperša v četvero, potum šestioro, a potum vušmero koni, takich voronych, jak zmiêji, što zjavlalisie jôj z roztrêskanoji verby na horodi, i jak divovalisie vsiê zacny pany i pospolity narod, zhorajučy z cikavosti, čy to carevna, čy korolevna, čy zora jasna v pałacovi zasijała – za takou movoju začesujučy dočusku tak hlädeńko – tak tiêsmo zaplitajučy jôj vołosy v drôbny kosočki, až hołôvka začynała odsviečuvati od ohniu v pečê, jak noveńka polivana hlädyška, ale kôlko b ne sliniła palci, pryhladžujučy nepošlušnoho vichryka, vôn odnak vybivavsie naverch vyzývnym, kapryznym zakrutkom, kotoroho ni vystryhcy (šće hustiêjšy vyroste!), ni zarumniati – ale pošto, zreštoju?.. Chaj usiê bačat, ne bez hôrdosti dumała sobiê mati, i može po siêtut pôznamci, chto znaje, koliš i rozpuznaje diêvčynu toj, chto jôj zrodu pisany – i diêvčynka včyłasie vysoko pudymati borôdku, vychodiačy do ludi (nastojašča Hanna-panna!), i lude, jak use, usio bačyli, bo ž od jichnich očy ničoho ne schovajetsie – kromi chiba najvažniêjšoho, toho, što tôlko Bohovi pro tebe vjadomo i što nakuneć, choč-ne-choč, musiš zabrati z soboju v mohiku, a tomu, što ty v žyci ne robi, ne vtečeš od kryvoho судu: nichož že ne znaje, što naprawdu popichało tebe do diêjania, a čoho ne znajetsie, zazvyčaj tłumacytsie nedobre, i to je peršorôdnny hrêch, kotory my vsiê vołocemo na sobiê od praotcia Adama – bo ž koli diêvčynku z miêseciom na łobi pytali na hulici susiêdy: „Ty čyja takaja honorova?” – to, dalibôh, ne tomu, kob učuti ditiaču prostodušnosť: „Mamy Maryji” – odkaz, po pravdi, tože nezvyčajny i nepudchodiašcy, tak prystalo b odkazuvati, jakby z Maryji byla vdovicia abo diêvka z bastručkoju, abo choč prynajmi kozačka, čyjje diéti vže Bôh znaje od koli baťka na očy ne bačyli, a ne mužova žônka za takim, jak i vsiê, hrečkosiêjom, kotory vsio ž ne diaďkom siêtomu čudnomu ditiatu dovoditsie, što vono joho i ne zhadaje – tôlko koli jakaja vže velmi prýčepno-dopyliva mołodička i dalej sołodko sokotała, z neskryvanoju vtiêchoju pudbivajcy jadovity dohad, jak toj kazav, a tato ž tvôj de? – to małaja odtinała: „Udoma” – blisnuvšy z-pud łoba višniovymi očyskami tak, što rozhovorujuščuj odnimało jakuju-leń ochvotu nastavlati jijiê dalej, jak i sliêdovało b – bo ž na toje i zavodiłasie ciêla siêta rozmova, kob datи ditiatovi znati (koli vže vdoma pro siête ne poklopotali!), što – to nedobre, nehože byti takou honorovoju: ostepeniti zavčasu, poka šče małoje, bo potum bude zapôzno, posiêješ zvyčku – požneš charakter, posiêješ charakter – požneš los, nu ale Hospodź z jim, zreštoju, kažny z nas maje svojiê diéti, svojiê kłopoty, to i žyviête jak sami lepi znajete, tôlko ne kažête potum, što vas ne poperedžuvali...

Rozumiêjetsie, jakby deś uziavsie chtoś ochvočy rozkazati raz usiêm tym kumočkam, jakaja zaha mučyla liêtami Maryjine sercie, peretvorajučy joho na jatrušcu, navet' i snom nezahašalnu

pustotu, kotora prahnuľa vtiēchi, jak vypalana zemla vody v spekotu, vony ne zavahalisie b pospuvčuvati dosyta, i navet' šcero, a potum i do ditiata, možlivo, pomjakšali b – nu ale de b toj chtoś uziavsie, Maryja nosiła svojiē vse šče hožy huby zašpilanymi, od čoho vony potrochi tonšali, a v chati i koľo chati v jijiē vse byv ľad – ne prýcepišsie, to že komu ni znaj ni vidaj prýšlo b do hoľovy, što za svoho Vasila Maryja oddaľasie – zo złosti, čysto z sercia i ni z čoho bôľš, prosto, tak jak stojala, palnuľa byla svojomu baťkovi mižy očy, koli svaty obtrušuvali v siénach peršy sniēh – zima toho roku vypala rano, akurat na Pokrovu, huľko, vesioľo i strašno stukali v pomôst, pud zbudžany šum hołosôv, novopudkovany mužčynski boty, i na zvuk siétoji osoblivoji, och jak že pametnoji jôj metušniē siétym razom pekuščo stisnuło vseredini, i vže nikoli ne roztiskało, bo, zamiš slozami prorvati, z Maryji vychavatiło, z samojí její hľubiny na bat'ka tiažku kryvdu, jak bičyskom naodliv lasnuło: „Što, i za siétoho ne oddaše?” – to vona peršy raz do joho odozvaľasie odtôl, jak tym, poperednim svatam, ždanym i prýmaranym, sluchanym pud zvuk ne mertvy, a žyvy – huľko, vesioľo i strašno buchajuščoho sercia, „zviér naš pujšov u dvôr vaš, a z dvoru v chatu, i siēv u komnatu” – stary skazav, pomovčavšy, što – lude vony netutejšy, idut zdalôk, to, može, vypjut po čarcii? – i tut vona napravdu zakryčala zviérom, čyjiēs ruki (kotory potum okazalisie její vlasnymi) zatulili jôj rot, i sviēt kruha jijiē i v jôj obvalivsie, jak krokvy v obniamat požarom domi, i z toho požaryska tôlko ot siête, zapečane i zatiate, i mohlo ociliēti – što, i za siétoho ne oddaše? – slipym od bolu vyklikom na pojedynok: koli ne za tym, odnym-odnym („durnaja ty, diēvko, za takim šalaputom ciēly viēk by slozami vmyvaľasie, koliš šče diakuvali budeš, jak do rozumu dôjdeš” – a v jôj, naprotiv všiem tym namovam, odne rozpačno dzelenčalo z piēsni, bo svojich slôv uže ne bylo: „oj pujdu ja ne berehom – īuhom, i spotkajuś z nesudžanym druhom”, odin tôlko raz posli toho svatania vony šče zyjšlisie tajkom, a nazavtra posli toho vôn zník z sioľa, podavšie deš na kraj sviētu, navse vystudivšy za soboju prostôr – „byvaj zdrovy, nesudžany druže, lubiľa ja tebe jak muža” – durnaja ty, diēvko, oj durnaja...) – koli ne za jim, to ot vam moje žycie, nate – jak miskoju ob pomôst, rozobjetsie – i čort z jim, zrostetsie – zabirajte sobiē, bo mniē vže vsiorumno – stary povorušyv plečyma, jak usiē mužčyny, ne velmi kob rozumiējučy movu ženškoho vyskoku, de panujut jakiješ odmiēnný, chitro-zaplontany, što ne proderešsie, sposoby rozvažuvati žycie, tak što lepi odrazu pustiti taki vyklik mimo ušy: „Chočeš za siétoho – to jdi” – „i pujdu” – odtiaľa Maryja: dorohi nazad ne bylo, byla tôlko naoslip, pered-sebe popichajušča ochvota za všiaku cinu dokazati baťkovi, jakuju kryvdu vôn jôj zrobiv – ot kob znáv, krutišie v hoľoviē odbliskom vlasnoho, uže vpaľoho, uže-ne-verneš slova – i tak sudžane bylo Vasilovi stati zaručníkom u ihrê, pro jakuju vôn, bidak, ne miēv i poniatija, a jich peršorôdnuj, Hannipanni (tak my jijiē budemo zvati, nam nevažno, jak tam jijiē napravdu ochrystili), divu divnomu z miēseciom na īobi, pudrostati maminou dočkoju, to že maminou, bo čyjiē b byčki ne skakali, a telatko naše, i baťko ono tohdy važny, koli mati na siête pozvolit, mati že hodovaľa ne presto sobiē dočeňku, a – u druhum koliēni, jak rodinny skarb, potajkom skladanu-pryzbiēruvanu, i bez siétoho rozbújaļu daleko ponad zasiah ujavy, ochvotu odpłaty – niby všio toje, što dola zavinovatiľasie jôj, Maryji, bylo vziate v borg na odne žycie, kob u nastupnum, dočcynam, vernutisie, jak u česnum kupečkum dohovory, z čerez verch odškodovanym čynšom. Maryjin baťko pomer nezadovoh posli toho, jak vona rozrodiľasie peršy raz, ale časami prychodiv do jijiē v snach – čomuš serdity i čyrvony na tvarovi, jak upyr, i raz-po-raz vona poryvaľasie štoś jomu vypomenuti, štoś-taki dokazati, kob znáv, dokončyti tuju rozmovu, kotoroji, na dobrý ľad, tak miž jimi tohdy i ne odbylosie, ale raz-po-raz štoś joj pereškodžało – diēd znikav, a vona zostavaľasie spati daliēj z odčuvaniom, niby maje v roti prakôvcia i ne može roztuliti hubuv, bojučysie, što vôn kovknetsie abo vypade.

I tak vyjšlo samo soboju, što druha v koliēci dočka – jak buďto Maryji na rodovi bylo napisano prývodiť samych divčeniat, jak buďto anbieľ zliēva čy sprava nedrêmno pilnovav nad jichnioju z Vasilom šlubnoju posteleju, kob ne zavezavšie chlopeć, kotorym Maryjin bat'ko môh vernutisie do jijiē – druha, mizinočka Olenka, uže nijakim sviētom nebesnym ne odznačana, do toho

i slabieňka zmaľku, i plaksunka, pevno, čerez siête taki – nedobre ditia, dumálosie časami Maryji z žalom trochi materynskím, a trochi, chaj Bôh prostít, i z vražanoju hôrdostieju, osoblivо jak rumniała jijiē do staršoju, kota ledvo ne z koľski zmachuvala na krasaviciu, i takou zrobilašie velmi chutko – taja druha dočka byla vže tatova – siodno što kinuta Vasilovi na odčepne. Vôn i dohodžav jój ponad miéru, siodno što z chlopcom, jakby takoho miév – navet' i v pole brav z soboju, sam nabivajučy jój kukľu žovanym chliēbom, niby vlasnoju slinoju chotiēv pereliēti v ditia vsiu svoju siľu, nadhaniajúcy od rodu jój nedodane, i Maryju, jak tôľko vona, skažemo, plasnuľa maľuju po nevčasno vytiahutuj do stravy ruciē, obtinav z miestia stanovčo, až vona napravdu na mih nijakovíēla: „Ne škoduj ditiatovi, chaj rovvivajetsie!“ – prychvorujučy, Olenka zavodiľa sered nočy žałosny jakot, ne vymohlivy, jak zvyčajno v diti, koli jim štoś dokučaje, a po dorosłomu bezkôncio-tužno-płaksivy, jak osiennia słota, od čoho Maryju formenno biēsiło, niby toj płač odkryvav jakujuš bezprosviētnu pravdu pro jeji žycie, do jakoji vona i sama sobiē viēk na pryznałasie b – a ne zamovknuti tobiē vže raz, čumo cholerška! – tohdy vstavav Vasil, movklivo brav maľuju na ruki i, nibyto stydajučsie takoho nemužčynskoho diēla, vynosiv nadvôr, de j prykolyčuvav, poka v chati znov zapadali v son – odnoho razu starša pročnułasie od joho hołosu pud oknom: sediacy z Olenkoju na pryzbi, baťko spivav – stišanym, ale čystym i jakimś počužomu młodym, tekušcym jak krynična voda tenorom, jakby napravdu neznakomy kavalier dovirav sered nočy za-horodom-traviē-muraviē, bo ne miēv komu inšomu, svoju žurbu: kochav diēvčynu puvtora roku, poka ne doznališ vorohi zboku – u chati stojav sperty tłusty smorôd, stoała t'ma, tôľko de-ne-de problkuvav miž okonniciami tonki miēsečny ostréj, zrêdka postohnuvała čerez son na podušci Maryja, a pud oknom spovidavšie samotny hołos – jak pokutna duša: diēvčynka ležala okameniēvšy, niby pudsłuchała pro baťka štoś soromôtne, od čoho brav do slôz žyvy, horačy žal, ale vodnočas budilašie i rosła v jój jakajaś inakša, bôlš žôrstka kryvda – toj hołos zvoročuvavšie **ne do jijiē**, toj, uže-jakby-j-ne-baťku, taki nedosiažny v svojôm vysokum mužčynskum smutkovi hołos naohuł ne znav, što vona je na sviēti, i koli b vona ne byla zamaľaja dla rozumiēnia toho, što odčuvała, to mohla b tohdy z miestia skazati sobiē v duchovi, zapluščyvšy očy: choču byti toju diēvčynoju z piēsni – choču, kob to mene tak lubili, koli vyrostu!.. Zamiš siētoho – tym bôlš, što čekati, až vyrosteš, bylo čortôvski dovhó – vona rankom-taki, z jakojis zusiēm aby-jakoji prycyny, nałupiła Olenku – maľaja luto reviēla, rozgvedziujučy smorkačē po ščokach, Hannusia dostała od rozzłowanego siētym vidoviskom matery dobroji, choč, može, i nekonečno ščeroji odchvôstki, i chodiła naburmušana, z pekušcoju pupkoju i ostrym odčuvaniom nezadovolenia: vyjšlo štoś daleko ne toje, čoho chotiēłosie, a čoho chotiēłosie – vona j sama tołkom ne znała.

Pravdu kažučy, vony dviē i tak ne velmi lubilisie, i čym bôlš pudrostali, tym mucniēj davałosie vznaki zakladiane miž jimi napjatie. Ledvo tôľko stavšy na nohi, Olenka vže vtiamiła, jak lohko jój vyvesti sestru z sebe, i vziala sobiē siête za zvyčku, jak inšy diēti, byvaje, nabrydajut, zabavljajučsie zapałkami: čérk – i kinuv, čérk – i kinuv, raz-po-raz, koli dorosłych ne okazuvalosie poblizu, pudłaziła staršuji pud ruki, myškujučy, jakuju b vyrobiti pakost’ – zrozumiēlo, pud svojiē siły: čy skubnuti kudelu, koli taja včyłasie prasti, čy potiahnuti za klubka, kob rozmotavšie po cieluj chati, abo čy prosto, dla zabavy, i siête vona najlepi lubiła, prymostitisie v jeji nohach i, kosoočačy, koli taja začne zakipati, hołosno bryńkati palciom po hubiē, bryń, bryń, bryń! – i znov, vyčekavšy chvilku – a ne perestaneš ty, poka ja tobiē na skôry ne zahrała! – bryń, bryń, bryń! – nu odčepisie, prycępo! – bryń, bryń, bryń, bryń! – nu što to za lichaja hodina, i z siētym-o rozpačnym krykom starša narešti kidałasie na młodšu, kota probuvala vtikati, jak toj kazav, tôľko dla očy, tak jak by vona mohla vtečy, šče ž i biēhati dobre ne navčyłasie – i kadiła jijiē vže ne na žarty, ne miērajučy siły, z usioju złosti, što takim sposobom narostała, pudnimajučsie i napuchajučy, jak tiesto v diēžci, hroziačy pereliētisie čerez kraj, i v ryšajuščy mih zalivajučy vsio v očach – temnoju, nevskrovitoju falou, na tobiē, na tobiē, na! – hołovoju ob pomôst, teple, podatlive tiēlko, što nutrano zdryhajetsie čy to pud udarami, čy to vže z serediny, pud šturchami płaču, i tak až poka raptôvno, niby rukoju zniało, ne odyjde, i ne

pobačyš sebe zboku – hołym, pustym zrokom, jak stojiš nad rozpostertym nićma rydajuščym divčukom, nu i ne dura z mene?.. Ne budeš bôlš? – pytała nepevno, aby tôľko bôlš-menš hôdno połožty tomu kuneć – a z pudłohi hučno, i de beretsie tôľko hołosu v takôj šmoryhavci, huļo, zachlistujučysie: bu-u-udu! – i nazavtra vsio začynałosie od počatku, i ni materyny odstiobki, ni viēčno podziobany na rešeto, od poklakania na proso, kolina, ni naveť baťkuv pasok, odine, što napravdu dopikało – ne tak bolom, jak nasmieškoju: zmijučka-Olenka dostavała jabłyko, a jijiē z ryšučym, strachôtlivym sopiēniom perekidali čerez koliēno, zadirajučy spudničku na hołovu, vona ž, ne majučy sposobu roztlumačyti baťkovi, jakuju hôrku kryvdú vôn robit, z miestia zachodiłasie nadryvnym vereskom – i tak čuť ne do blovania (potum ne bez złovtiēchi łovlačy, čerez klejku sołonu mhlu na očach, znakomy pusty, roztiérany vyraz na joho licioví, jakby i vôn sebe pytav, špurlajučy paska na zemu: nu ne dureń z mene?..) – ništo, ništo ne bylo dla Hannusi takim tiažko dušlivym, jak same o-siêty vyčerpujuščy štodenný bôj z małoju zmijučkoju-baby-jahi-vnučkoju („ne smiej mniē dražniti ditiatka” – kryčav baťko...), kotora, ničoho što małaja, razpo-raz odnak potrapała brati nad jeju verch – uhaniajučy jijiē, bôlšu i rozumniējšu („to bud' že ty rozumniēša!” – hniēvalasie mati...) u slipuju i temnu falu nesamovladnosti, i tak raz-po-raz domahajučysie, kob jijiē bili, a posli, po jakômś časi, bili Hannusiu, i potum, u chvili prosvitlienia, taja dumała sobiē, z prozôrlivostieju, jakuju časom daje dumkam rozpač, što napravdu odne, čoho Olenka domahajetsie – to pobačyti Hannusinu złost', jak vychodit naverch – tôlki siête, i ničoho bôlš, niby taja złost' byla husieju, kotoru Olenci doručyli pasti (velikoju, hrôzno šypjašcoju husiéju – z dovhóju zmijinoju šyjeju, z čornoju, u hidkich zajidach, paščokoju, de, prydívivšysie, možna bylo b, pevno, rozhlediti i zuby, takije drudneńki, jak u šcupaka...) – ot Olenka jijiē i pasła, i huś vyhuluvałasie i napasałasie – dosyta, i znaj jak hľadšala.

Baťko, traplałosie, povodiv sebe divno, niby čuvsie vinovatym i chotieň jakoś swoju vinu naprawiti – raz, prymiêrom, prvyjôz Hannusu z jaremarku šovkovych kusnikôv, čyrvonych i sinich, jak pravdivuj diévcí, a Olenci tôľko orêchuv i rodzynkuv, zjiēv – i vsia słava – Hannusia, sama sobiē ščasliwo očužêla, uže j ne Hannusia, a zusiêm Hanna-panna, trymała delikatny skrutok u podoli spudnički, jak žyvju istotu, i vseredini jijiē tože vorušyvsie nevidočny skrutok, teply i kozytlivy. Toho dnia jakoś dovho ne kladovilisie spati, u chati pachło pirohom, i višniôvkou, i pjaniuščymi višniami, vsypanymi z butla, šumovało osiadajuščoju kuravoju metušniē i nevystyhlym povzbudzeniom dorosłych, i vona, jak uziała sobiē z malenkosti za zvyčku, ponesła svoju radosť, zaveliku, kob zmistiti v chati, nadvôr – do miêsecia. Miêseč stojav uže vysoko, svitiv na povnu siłu chvorovitym horuščym serebrom u siniovatych tiniach kotlinuv i, svojim zvyčajom, movčav jój prosto v liciē tak, niby obiciav koliś zahovoryti – diévcyni zachvatilo duch, bud'to vybiło, jak z perepovnianoho butla, korok: jakajaś siła viêtrykom išla od zemliē, inša vstupała v tiêlo i tekla po jóm uhoru, pudymajučy vołosy, i zdavałosie, šče mih – i vona pudymetsie v poviêtre i popłyve, jak bywało v snach, nad zaliêtymi miêseciom sadami – od puddaška oddilivsie bryłovaty tién i posunuv do jijiē: baťko, utiamila vona, razom spuskajučysie duchom, nibyto zvalivšysie vñiz, tôlki zołotyje muraščki pobiêhali po tieli – ty čoho tut stojiš, sptyav Vasil – tatu, vyrałosie z jijiē, až vôn spotyknuvsie, jakby za štos začepivsie – tatu, što to takoje na miêseci temniêje?.. A – skazav Vasil – to brat brata pudniav na socharê, dva braty bylo, Kajin i Avel, ot Bôh i postaviv jich uhorê nad zemleju, kob lude bačyli i ne zabývali hrêchu, a ty idi spati. I Hannusia vvažniēj prydíviasie do temnavych diuhuv na serebranuj miêsečnuj modi – i pravda vhlediła dviē nevelički, jakby daleko sered pola, ludski figury, odna trochi nad druhoju, obiêdvi jakoś komedno rozkudłany, i miž jimi navskosy, tonkoju prosmužkoju – ruvčak, a može i žołubok – akurat tomu verchniomu na urovni hrudi... A čom vôn joho pudniav na socharê, sptyała ode vona, choć napravdu jój chotiełosie sptytati pro štos inše – a same, jak može Bôh viēčno trymati jich tam, na miêseci, do toho, na socharach – čy ž jomu ne bolit? Čom jich ne rozdilili – o-jakoje pytanie jijiē nevyrazno dojmało: koli jich vystavili tam na karu, to čom oboch ukarali odinakovo?.. Idi spati, kinuv Vasil, sipło i stroho, jak do dorosłoju, i vona zrozumiêla – chutčej čutiom, čym ditiačym rozumom – što vôn ne maje jój bôlš čoho skazati. Deś u tuju poru

vona same začala chorôščati, i to jakoś momentalno – pered časom, šušukali mižy soboju žunki, osudžalno pudtiskajuč huby (coli tôlko ne traplaľasie sered hromady jakaja-leň ščera mołodicia – machnuti rukami v poli: a ſa na vas, baby, čoho vy rozkrakalisie, jak hajvorony na sniēh, zavidki berut na ludški diēti, što svojiē nevdały?!) – jakby z dnia na deň praciovav nad jeju nevidôčny malar-rêzčyk: počornieli i dostali aksamitnomo odblisku brovy, zyjšla z licia, jak sniēh po vesniē, ditiača pulchniavost’ – prorysovavšie čysto portretny tvar, choč na talarach tisni – zminiľasie postava, i chôd zrobivsie pľavnym, nify diēvčynka nesla pered soboju ne štoraz vyzyvniēj napinajuščyje soročku hrudenata, a košôlku dorohich pisanok na prodaž – i smolisto-kundžerave pasmo miēsečnoji pôznaki, chvačko vyľaziačy z-pud čyrvonoho kušnika („žydôvski čuper!“ – dražniľasie Olenka), vyhladało na ostatni rozčyrk majstrovoho pendzla – jak pôdpis pud kartinoju... Uže i kavaliéry začynali prycmokuvati jazykami jôj usliēd – ty komu takaja rosteš? – a v Maryji, razom z hôrdostieju, potrochu odzyvaľasie i prvybyvala jakajaś nepevna tryvoha, nify zamiš domaňioho chovu kviētki, jakuju sama sadila, hnało z-pud zemliē v steblo nebačane zamôrskie derevo, od kotoroho chto znaje jakoho płodu i čekati. Vona zdohaduvalašie, što i sny siêtomu ditiati jakijeś čudny sniatsie, bo vstavała Hannusia z nočy z chimernoju, neprytomnoju vsmiēškoju, kotoru nosila potum na tvarovi neprykrytoju až do poľudnia, i kudy ne jšla z jeju, usiē hołovy povoročuvalisie v její bôk, jak sołonečniki za sonciom, usiē pohlady tiahnuło spočyti na její tvaryku, jakby kažnoho pudbivalo ode-taki odrazu doznatisie, što takoho nadzvyčajnoho siêty divčuk u sobiē nosit – i tak, poka v jich ne zatrymaľasie perenočovati baba-połomnicia, što išla do Kijeva – choč Bôh jijiē znaje, kudy vona tam napravdu jšla, sama jak paleć, i čoho jakraz pryiľasie do jichnioji chaty, zusiēm ničym sered hulici ne prymiētnoji, ale vstupiła tak vpevniano, nify jijiē tut davno vyhľadali – movkliva, až žachko bylo trochi, usia v čornum, ľypnula z ľavy na Hannusu, što same vnesla vody i zakrunuľasie zapaluvati v pečê, i spýtała, ni z toho, ni z sioho: pôjdeš zo mnoju do monastyrja, diēvčyno? – A kudy ž tam jôj, matulu, na połomnictvo choditi, chaj šče pudroste, odozvalasie Maryja divno onesmiēlana, čohoś bentežačysie siētoji baby z hlyboko zapalymi, jakby uhlom obvedianymi, jak-buď-to mało jim bylo vlasnoji kołôdciovoji čornoty, očyma – a ja j ne kažu na połomnictvo, prohudiēla taja, jak u zvôn udyryla, i Maryji zamoročylosie v hołoviē – zdałosie, nifyto połomnicia pobôlšala rostom, až pud obrazy dostajučy hołovoju – ja kažu – do monastyrja vašuj dočcie, dobra kobiēto, u čornomonaški treba, bo ne vam jeju tiēšytisie! – Maryja stisnuła plečyma, starajučysie prohnati raptôvny chołod u zduchach, a whołos skazała prymirlivo: to vze ž, vjadome diēlo, dočki – čužaja radosť – i dodała naštoś, może, mimovôlno prahnučy odvesti jakojeś lichoje prorocťvo, sikačom pudniate nad staršoju: a v mene jich dviē! – połomnicia pomovčala, jakby dajučy Maryji čas poniaty beztołkovost' takoj zajavy i počyrvoniēti, i Maryja-taki počyrvoniēla, jak poslušna učenicia, i sama na sebe za siête zazľovala, a tohdy połomnicia skazała nespodiēvano ľahôdno, jakby anhieľ spustivsie nad chatoju: menšoju ne majete čoho kłopotitisie, kobiēto, menšu i bez vas dohlanut, komu naležyt, a siētu Bôh nadiliv siļoju, z kotoroji velika spokusa może povstati, ne dla tiēla, a dla duchu, tomu oddajte jijiē v monaški, dobre vam radžu – ja ne choču v monaški, tiotočko – znenačka podala od pečê hołos Hannusia, i na Maryju druhi raz najšla zamoroka: u čyrvonovatum odsviēti pečê, de vze hohotav ohoń, dočyny očy horêli, jak dva uhiēlčyki, licie pychało temnovišniovym rumjanciom, opaska zsunuľasie z hołovy, i kundžerave pasmo vjuniłosie vñiz po viskovi, jak načorno zapečany ciurok kroviē: hoža byla, choč poklakaj, ale jakoś ne po-sviētški, jakby to ne její ditia, jakby taja siła, tôlko što zhadana nejasnoju połomnicieju, same teper pročnuľasie – i kinuľasie odminiati diēvčynu na svôj ład – ja ne tiotočka, ja matula, potichu popraviła hôstia: u její hołosi probivavšie łaskavy smutok, jak to časom byvaje v starych, kotory vsioho na svojom vikovi nabačylisie i spovna znajut marnost' ludškich vysiłkuv – ne choč, to ne jdi, nichko tebe, doniu, ne prymušaje, ot tôlko čym staneš boronitisie, koli z twojej krynicu bude piti chto zachoče, a ty pro toje i ne budeš znati – siête vy proti čoho kažete, matulu, strepenuľasie Maryja, skidajučy z sebe tuju chvilovu, jak nasłanu, okameniēlost', hotova ladamoment kinutisie zatulati svoje ditia, koli b tôj štoś zahrožuvalo, ale podorôžnicia ono hołovoju pochitała: što miēla vam skazati, dobra kobiēto, to vze skazała, a zrobiti ničoho ne zroblu, ne moja na siête vola, chiba

tak, drubniciu, na oddiaku za vaš chliēb-sôl – i zvernułasie do Hannusi: a podaj ty mniē, doniu, koli łaska twoja, vody napitisie, ale hledi ne rozchlapaj – Hannusia, vychovane ditia, poslušno začerpnuła z vidra i podala jój kružku – z videočnym, odnak, strachom, i, zdajetsie, navet' sticha ojknuła, koli jichni ruki zotknulisie – a v nastupuj chvili ojknuli vsiē try vhołos: zalekotiēvšy ne tôlko rukami, a jakby ciêlym tiêlom naraz, połomnicia vpustila kružku – braznuło, pokotilosie, hľucho stuknuvšy ob nôžku stoła, a na pomosti pychnuło granatovo, miniajučysie protiv ohniu, i Maryja, kotoruž treti raz zachitałosie i popłyvło vsio kruhom, hotova byla prysiahnuti, što to ne voda rozliłasie, a vino, i što na onučci, kotoru Hannusia vykručuvała, u mihi oka šparko, jak vevjôrka, zavinuvšysie vsio popratati (staranliva diêvčynka, pochvalila baba, pereprošujučy za svoju nezhrabnosť), vyrazno znati bylo plamy temny, jak hetmanški karmazyn – od vina, samôž že Hannusi vony zdalisie na dotyk klejkimi i žežkimi, i vona pospišala špurnuti šmatku v piêč, prykryvšy zastavku – a koli vstała rano (połomnici ne bylo vže: pujšla, šče j na sviêtne blahosłovlali), to zhlediła pud soboju postiêl – u takich samych čyrvonych plamach: ot ty vže i diêvka, skazała jój mati, bentežačysie i tym pobôlšujučy dočciê i hordostí, i soromu zarazom – ot i do tebe, bač, hosti – u duchovi rozsudivšy, z polohkoju, što, vidno, taki na dobro prychodiła połomnicia, kotorá, musit, zusiêm i ne połomnicia byla – i odsiôl nikoli vže ne bylo v Hannusi toji z nočê vynesianoji čudnoji vsmiêški, na kotoru vsiê zadivlalisie – takoj, niby perepovniało jijiê sviêtłom čerez kraj jakojeś potajemne viêdanie, kotorym znała tôlko tiêsytsie, a bojatisie joho ne znała – propała taja vsmiêška, niby vodoju zmyło. Pozvyčajniêla diêvčyna – bôlš stała podôbna na ludški diéti, stała menš čuzyje očy mulati, nu to j lude zrobilisie do jijiê žyčliviejsy...

Jak czytamy alfabet podlaski

Język podlaski zapisujemy zmodyfikowanym alfabetem łacińskim, różniącym się nieco od alfabetu polskiego. Poniżej podajemy zasady czytania liter, które nie występują w alfabetie polskim, oraz tych, których wymowa w gwarach podlaskich różni się od wymowy literackiej w języku polskim.

Literę **Č č, Š š, Ž ž** czytamy odpowiednio jak polskie **Cz cz, Sz sz, Ż ż**.

Literę **Ď d', Ě ě** czytamy odpowiednio jak **miękkie d, t** w języku rosyjskim (**đb, mb**).

Literę **V v** czytamy jak polskie **W w**.

Literę **H h** czytamy dźwięcznie, to znaczy jak **dźwięczny odpowiednik głoski Ch ch**.

Literę **Ł ł** czytamy bez zaokrąglenia warg, dotykając językiem przednich zębów, jak **Л л** w języku białoruskim lub rosyjskim.

Dyftong **Ô ô** czytamy zaczynając od **u** i szybko przechodząc do **o**.

Dyftong **IÊ iê** czytamy zaczynając od **i** i szybko przechodząc do **e**.

Dyftong **Ê ê** czytamy zaczynając od **y** i szybko przechodząc do **e**.

Pozostałe litery alfabetu podlaskiego czytamy jak odpowiednie litery w alfabetie polskim.

Wspierajmy Svoja.org

Niniejszą lekturę pobraliście Państwo z biblioteki serwisu Svoja.org lub zrobiła to osoba, od której otrzymaliście Państwo ten plik. Wszystkie zasoby Svoja.org znajdują się w domenie publicznej, korzystanie z nich jest wolne od opłat.

Serwis Svoja.org założyliśmy na przełomie lat 2007 i 2008 z myślą o ratowaniu języka podlaskiego i jego dziedzictwa. Misję tę staramy się realizować w sposób maksymalnie spójny i uporządkowany, tzn. nadając temu mówionemu dotąd językowi formę literacką, własny alfabet i kodyfikację gramatyczną oraz utrwalając jego specyfikę i bogactwo syntaktyczne. To ostatnie zadanie realizujemy poprzez publikację tekstów oryginalnych oraz przekładów światowego dziedzictwa literackiego.

Nigdy nie zakładaliśmy, że będziemy zarabiać na tej działalności, i nie zamierzamy tego robić. Swoją pracę traktujemy jako spłatę dłużu wobec przodków, którzy nie dysponując dobrodziejstwami technologii zachowali nasz język do obecnych czasów i pokoleń potencjalnych użytkowników. Uważamy, że konsekwentne wprowadzanie języka na salony świata cyfrowego i jego „zadomowianie” w realiach epoki komunikacyjnej daje pewne nadzieje na dalsze [prze]trwanie.

Jeśli po lekturze e-booka, czytają Państwo również ten dodatek i mają podobne przemyślenia, to jakaś część naszej misji została wykonana.